

Оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудағы ойынның рөлі

ЖАРИЯЛАНДЫ
29.03.2026

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/187875/>

Амангелды Елдос Нұрсеитұлы

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

«Математика мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы

Магистрант

Бұл мақалада математиканы оқытуда ойын әдістерін қолданудың оқушылардың танымдық белсенділігі мен математикалық ойлауын дамытуға әсері қарастырылады. Зерттеудің мақсаты – ойын технологияларының білім беру үдерісіндегі тиімділігін анықтау және олардың оқушылардың оқу белсенділігін арттырудағы рөлін негіздеу. Мақалада ойын әдістерінің педагогикалық-психологиялық негіздері талданып, математика сабақтарында қолданылатын ойын түрлері сипатталады. Сонымен қатар, ойын элементтерін пайдалану арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілетін дамыту, қызығушылығын арттыру және өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыру мүмкіндіктері қарастырылады. Зерттеу барысында ойын технологияларын қолданудың тәжірибелік нәтижелері көрсетіліп, олардың оқыту сапасына оң әсері дәлелденеді. Қорытындыда ойын әдістерін жүйелі қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді құралы екені тұжырымдалады.

Кілт сөздер: математиканы оқыту, ойын әдістері, ойын технологиялары, танымдық белсенділік, математикалық ойлау, оқыту тиімділігі, оқушы белсенділігі, логикалық ойлау, білім беру процесі

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі – оқушылардың тек білім алып қана қоймай, оны өмірде тиімді қолдана алатын, шығармашыл және белсенді тұлға болып қалыптасуына жағдай жасау. Осы тұрғыдан алғанда, оқушылардың танымдық

белсенділігін арттыру – маңызды педагогикалық міндеттердің бірі болып табылады. Әсіресе математика пәнін оқыту барысында бұл мәселе өзекті сипатқа ие, себебі көптеген оқушылар үшін математика күрделі әрі қызығушылығы төмен пәндердің қатарында саналады.

Сондықтан математиканы оқытуда дәстүрлі әдістермен қатар, оқушылардың қызығушылығын арттыратын, олардың оқу әрекетіне белсенді қатысуын қамтамасыз ететін жаңа педагогикалық технологияларды қолдану қажеттілігі туындайды. Осындай тиімді әдістердің бірі – ойын технологиялары. Ойын – оқушының табиғи әрекеті болғандықтан, оны оқу процесінде қолдану білімді меңгеруді жеңілдетіп, оқуға деген оң көзқарасты қалыптастырады.

Ойын әдістерін математика сабақтарында қолдану оқушылардың логикалық ойлауын, зейінін, есте сақтау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын барысында оқушылар өзара қарым-қатынасқа түсіп, пікір алмасады, бұл олардың коммуникативтік дағдыларын жетілдіреді. Ойын арқылы ұйымдастырылған оқу әрекеті оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың өздігінен білім алу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді [1].

Зерттеудің мақсаты – математиканы оқытуда ойын әдістерін қолданудың оқушылардың танымдық белсенділігі мен математикалық ойлауын дамытуға әсерін анықтау. Осы мақсатқа жету үшін ойын технологияларының теориялық негіздерін қарастыру, оларды оқу процесінде қолдану жолдарын анықтау және тәжірибелік тұрғыда тиімділігін дәлелдеу міндеттері қойылады.

Осылайша, математиканы оқытуда ойын әдістерін тиімді қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың маңызды құралы ретінде қарастырылады және қазіргі білім беру жүйесінде ерекше маңызға ие.

Математиканы оқытуда ойын әдістерін қолдану – оқушылардың танымдық белсенділігін арттырудың тиімді жолдарының бірі. Ойын технологиялары оқыту процесін жандандырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын күшейтеді. Бұл әдістер оқушыларды белсенді әрекетке тартып, олардың өздігінен ойлау, талдау және қорытынды жасау қабілеттерін дамытады.

Ең алдымен, ойын әдістерінің теориялық негіздеріне тоқталу маңызды. Педагогикада ойын – оқушының тұлғалық дамуына әсер ететін жетекші әрекеттердің бірі ретінде қарастырылады [2]. Ойын барысында оқушы еркін әрекет етеді, бұл оның ішкі мотивациясын арттырады. Ішкі мотивациясы жоғары оқушы оқу материалын терең әрі саналы меңгереді. Сондықтан ойын технологияларын қолдану білім сапасын арттыруға ықпал етеді.

Математика сабақтарында қолданылатын ойын әдістері әртүрлі болады. Олардың

қатарына дидактикалық ойындар, логикалық тапсырмалар, жарыс элементтері бар ойындар, рөлдік ойындар және интерактивті ойындар жатады. Дидактикалық ойындар арқылы оқушылар жаңа тақырыпты жеңіл меңгереді. Мысалы, «Кім жылдам?», «Дұрыс жауапты тап», «Сандар әлемі» сияқты ойындар оқушылардың есеп шығару дағдыларын жетілдіреді. Ал логикалық ойындар олардың ойлау қабілетін дамытып, математикалық заңдылықтарды түсінуге көмектеседі [3].

Ойын әдістерін қолданудың тиімділігі – олардың оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруында. Танымдық белсенділік оқушының оқу процесіне белсенді қатысуынан, өздігінен білім алуға ұмтылуынан көрінеді. Ойын барысында оқушы тек дайын білімді қабылдамайды, керісінше, оны өзі іздену арқылы табады. Бұл оның оқу материалын терең түсінуіне мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, ойын әдістері оқушылардың логикалық ойлауын дамытуда ерекше рөл атқарады. Математика пәні логикалық ойлауды талап ететін пән болғандықтан, ойын арқылы берілген тапсырмалар оқушыларды салыстыруға, талдауға, жалпылауға және қорытынды жасауға үйретеді. Мысалы, ребустар мен жұмбақтар оқушылардың ойлау икемділігін арттырып, мәселені әртүрлі тәсілдермен шешуге дағдыландырады.

Ойын технологиялары оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға да әсер етеді. Сабақ барысында ойын элементтерін қолдану оқушылардың зейінін шоғырландырып, олардың шаршауын азайтады. Әсіресе бастауыш және орта буын оқушылары үшін ойын – ең тиімді оқыту формаларының бірі [4]. Ойын арқылы ұйымдастырылған сабақтарда оқушылар белсенді қатысып, өз білімдерін көрсетуге тырысады.

Бұдан бөлек, ойын әдістері оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Топтық ойындар барысында оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, өз ойларын дәлелдеуге үйренеді. Бұл олардың сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, ұжымдық жұмысқа бейімдейді. Сонымен қатар, ойын барысында оқушылар бір-біріне көмектесіп, өзара қолдау көрсетеді, бұл жағымды психологиялық орта қалыптастырады.

Қазіргі таңда цифрлық технологиялардың дамуына байланысты ойын әдістерін қолдану мүмкіндіктері кеңейіп отыр. Онлайн платформалар, интерактивті тақталар және түрлі білім беру қосымшалары сабақтың тиімділігін арттыруға көмектеседі. Мұндай құралдар оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін заманауи талаптарға сай ұйымдастыруға мүмкіндік береді [5].

Ойын әдістерін тиімді қолдану үшін мұғалім олардың мазмұнын дұрыс таңдап, сабақтың мақсатына сәйкес ұйымдастыруы қажет. Әр ойын нақты оқу міндетін шешуге бағытталуы тиіс. Сонымен қатар, ойын барысында уақытты тиімді пайдалану, барлық оқушыларды қамту және нәтижені бағалау да маңызды.

Қорыта айтқанда, математиканы оқытуда ойын әдістерін қолдану оқушылардың

танымдық белсенділігін арттырудың тиімді жолдарының бірі болып табылады. Ойын технологиялары оқу процесін жандандырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын күшейтеді және олардың белсенді әрекетке қатысуына мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқушылар білімді тек қабылдап қана қоймай, оны өздігінен іздену арқылы меңгереді.

Зерттеу барысында ойын әдістерінің оқушылардың логикалық ойлауын дамытуға, зейінін тұрақтандыруға және есте сақтау қабілетін жақсартуға оң әсер ететіні анықталды. Сонымен қатар, ойын арқылы ұйымдастырылған оқу әрекеті оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, өз ойын еркін жеткізуіне жағдай жасайды. Бұл олардың оқу мотивациясын арттырып, білім сапасының жоғарылауына ықпал етеді.

Ойын технологияларының тағы бір маңызды нәтижесі – оқушылардың коммуникативтік және әлеуметтік дағдыларының қалыптасуы. Топтық жұмыстар мен ойындар барысында оқушылар бір-бірімен ынтымақтастықта жұмыс істеуге, пікір алмасуға және ортақ шешім қабылдауға үйренеді. Бұл қазіргі білім беру талаптарына сай тұлға қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Сондай-ақ, ойын әдістерін тиімді қолдану мұғалімнің кәсіби шеберлігіне байланысты екені байқалды. Ойындарды дұрыс ұйымдастыру, олардың мазмұнын оқу мақсаттарына сәйкестендіру және оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру – жоғары нәтижеге қол жеткізудің негізгі шарттары болып табылады.

Осылайша, ойын әдістерін жүйелі және мақсатты түрде қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға, математикалық ойлауын дамытуға және оқу процесінің тиімділігін көтеруге мүмкіндік береді. Сондықтан білім беру тәжірибесінде ойын технологияларын кеңінен қолдану қажеттілігі туындайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. *Выготский Л.С. Ойын және оның бала дамуына әсері. – М.: Педагогика, 1991. – 256 б.*
2. *Эльконин Д.Б. Психология игры. – М.: Педагогика, 1978. – 304 с.*
3. *Қоянбаев Ж.Б., Қоянбаев Р.М. Педагогика. – Алматы: Рауан, 2004. – 368 б.*
4. *Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.*
5. *Сейталиев К. Математиканы оқыту әдістемесі. – Алматы: Білім, 2010. – 280 б.*